

Zelene površine v mestu po izkušnjah starejših Ljubljancev

Zeleno, ki te hočem zeleno

Napisala: Meta Kutin

Foto: Meta Kutin

Ko se pogovarjamo o zelenih površinah Ljubljane, se moji starejši študenti, ki obiskujejo arhitekturni program *Trgi, ulice in stavbe okoli nas* na Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje ali sodelujejo v evropskem projektu *Dreamlike Neighbourhood*, vidno sprostito in razveselijo: »Brez dreves mi ni lepo živeti,« takoj vzklikne Anamarija. »Ko sem se preselila v trnovske bloke, sem pod seboj gledala zeleno morje, danes je dreves le še za vzorec,« nadaljuje. »Naše drevo pred blokom pa je višje od slemena,« ponosno doda Pika. »Drevesa in parki me spominjajo na očeta, logarja, s katerim sem nekoč obiskovala gozd,« zaupa Nada. Tudi spomini na zelenje igrajo pomembno vlogo! »V moji ulici imamo skupno zelenico, na kateri imamo prostor za druženje,« razkrije Dubravko. »In tudi skupaj ga urejamo!«

V pogovoru s starejšimi študenti se mi vloga zelenih površin v mestu začne izrisovati v jeziku in podobi, ki je sveže drugačna od tiste v strokovni literaturi. V ospredje stopi vloga teh javnih površin, prostorov naključnega srečevanja in druženja ljudi, tistih, ki ta prostor uporabljajo in ga doživljajo predvsem kot prostor miru in svobode. Ali to pomeni, da so v času pospešene urbanizacije starejši/stari ohranili že prej razvito potrebo po naravi? Ali to pomeni, da se tudi zato, ker hodijo v parke in na zelenice, raje zadržujejo tudi na svojih vrtovih? V strokovni literaturi nas opozarjajo, da je manj pomembno razmišljati o širjenju zelenih površin, kot je pomembna vzgoja nagnjenosti do narave pri vseh generacijah.

DOBRO JE GLEDATI, KAKO SE NARAVA SPREMINJA V LETNIH ČASIH

»Meščani smo prikrajšani za opazovanje poteka sprememb v naravi,« je prepričana Ivica. Slavi zato tako opiše pomen nenehnega stika z zelenim prostorom v neposredni bližini doma: »Imeti ob hiši v mestu tudi del narave, kamor se lahko umakneš, je za starejše veliko bogastvo. Moj atrij je malo večja dnevna soba, je krasna zadeva in pomeni, da sem lahko na prostem. Zame je to pomembno, ker slikam. Atrij je zame najbolj prezračen atelje, kjer lahko ustvarjam zjutraj, opoldne ali zvečer in spremljam, kako različna svetloba spreminja sliko.«

Zeleni predeli v urbanih prostorih se zaradi cikla letnih časov ter svetlobnih in dnevnih vremenskih sprememb očitno razvijajo pred našimi očmi. Te spremembe niso le vir navdiha. Cikličnost narave je tudi tolažilna, za starejše/stare morda še bolj kot za druge. Zavedajo se vrednosti grmov, ki se razcvetijo, trave, ki ozeleni, veselijo se obnavljanja narave. V prostorski psihologiji najdemo študije, ki kažejo, da se bolniki, ki strmijo v zeleno drevo pred bolnišničnim oknom, zdravijo hitreje kot tisti, ki so deležni pogleda na pročelje sosednje stavbe.

PROSTOR ZA DOŽIVLJANJE

»Na zelenih površinah lahko polno doživljamo prosti čas in pri tem ni treba odšteti denarja. Lahko se rekreiramo, pa ni treba v zaprte prostore fitnesa,« pravi Dina. Vsi, ne le starejši, danes vse bolj potrebujemo predvsem zelene javne prostore v mestu, takšne, ki bodo prosto dostopni in bodo pravi javni prostor; prostor, kjer se zgodijo naključja, prostor, kjer se človek v stiku z drugimi očloveči, kot pravi Hannah Arendt.

Študenti se veselijo branja v Knjižnici pod krošnjami na različnih lokacijah v mestu. Brati skupaj, četudi vsak svojo knjigo, povezuje. Prav tako izražajo željo po še drugih organiziranih srečanjih za starejše. Veliko je namreč starejših, ki se pri uporabi Zooma ali drugih konferenčnih orodij ne znajdejo dovolj, in tako nekateri ostajajo v samotni, v stanju, ki budi nekaj, kar sociologi imenujejo »socialna bolečina«. V času covida smo jo spoznali vsi! Zeleni predeli pa so tudi prepotrebni kraji mesta, kjer naj brez truda in načrtne animacije prihaja do sobivanja generacij. »Grad je z mnogo potmi še danes pravi izziv za otroke. Številna drevesa omogočajo spontano igro, zato z vnukoma pogosto zaidemo tja,« pravi Ivica.

ZELENE POVRŠINE SO V ČASU ARHITEKTURE NA KVADRATNI METER OGRUŽENE²

Če se že funkcije mestnega središča krčijo tako, da na primer staro mestno jedro postaja monofunkcionalno, zgolj za turiste in potrošnike, daleč proč od rutinskih stanj in potreb prebivalcev, naj se zelene

površine v mestu temu čim dlje upirajo. Vendar starejši študenti že ugotavljajo, da se zeleni mestni predeli zaradi prenove in vnašanja novih programov doživljajsko siromašijo. Anamarija: »Žal danes v mestu zmanjkuje predelov, v katerih se otroci lahko igrajo s kamenčki ... Ko sem se nekoč hodila sproščat v park, sem študirala na klopici, moj otrok pa se je lahko igral s kamenčki in lopatko.« Poti parka Zvezda niso več prekrte s peskom in na nekdanje kamenčke spominja tlak le še vizualno. Ob hoji po poteh parka smo tako prikrajšani za značilen zvok in občutenje peska pod nogami, kar je bila prej prijetna sprememba v primerjavi s hojo po asfaltu. Tudi Eipprova ulica ob Gradaščici je po prenovi manj zelena. Ne moremo mimo občutka, da se površine javnih prostorov prenavljajo predvsem z namenom čim enostavnejšega vzdrževanja. Pa vendar velja, da naj bodo zelene površine organski del urbanizma, načrtovanja mesta, ne le njegova pritiklina.

V TIVOLI PRIHAJAJO NOVI PLAČLJIVI PROGRAMI, MAR NE?

Pri vzpostavljanju, ohranjanju in vzdrževanju zelenih površin velja spoznati pričakovanja prebivalcev. Danes je zelene površine treba približati *njihovim* prostorom življenja, zelene površine med zidovi stavb pa povezati med seboj.

Odprte zelene površine ljubljanskega parka Tivoli pa se trenutno namenjajo novim programom, ki bodo dostopni ob plačilu, v park pa bodo vnesli dodaten hrup in nemir večjih organiziranih prireditev. Parki so za starejše predvsem prostor miru in počitka, pobega v naravo, proč od poletne vročine in hrupa v mestnem središču. Najpomembnejša vloga našega največjega parka, ki jo moramo ohranjati, je najlepše orisana v pripovedi študentke Lijane: »Ker doma v bloku ni bilo miru, sem pogosto zavila v Tivoli, se usedla na klopco pod drevo in se učila. Pogosto je zašumelo, v bližini

se je pojavila veverica. Pospravila sem knjige in ji vsakokrat sledila, jo opazovala in se potikala po Tivoliju. Od takrat vedno, še danes, kadarkoli grem v Tivoli, vzamem s seboj kak lešnik, če bi jo slučajno srečala.«³

Parki, drevoredi, celo posamezna drevesa v mestu so, po pripovedovanju naših študentov, kraji občutkov prostosti in svobode. Pri tem je potrebna primerna ureditev parterja mesta s primerno ulično opremo, saj ta lahko občutek svobode nekaterim družbenim skupinam hitro omeji. Na voljo naj bo dovolj primerno razporejenih klopi, košev, virov pitne vode in javnih sanitarij, ki jih sogovorniki močno pogrešajo v bližini ljubljanskih parkov.

NAJ JIM BO OMOGOČENO OPAZOVATI ŽIVLJENJE, ČE TAKO ŽELIJO

Starejšim naj bo omogočeno, če tako želijo, le opazovati mestno življenje, brez sodelovanja v glavnem toku dogajanj. Z opazovanjem ni nič narobe! »Obožujemo klopce, ki omogočajo počitek in opazovanje okolice, mimoidočih, tudi malo branja ali le malico z vnuki,« pravijo naši starejši študenti. Nekateri starejši manj vstopajo v svet mlajših, omogočiti pa jim moramo vizualni stik z mestom in dogajanjem v njem. Klopi naj bodo usmerjene proti bližnjemu dogajanju, k mimoidočim. Razmeščene naj bodo tudi v obliki črke L ali U, kar omogoča pogovor in lažje navezovanje spontanosti stikov. V Miklošičevem parku so nedavno prenovili in zamenjali klopi. Iz neznanega razloga so nove klopi nekajkrat daljše od Plečnikovih originalov. Nove klopi estetsko zmotijo obiskovalca, saj dimenzije materiala presegajo prvotne proporce. Ne služijo pa niti namenu, zaradi katerega so bile verjetno postavljene: »Nekdo je mislil, da bomo tu sedeli v dooooolgi vrsti, kot v čakalnici,« se nasmehnejo nekateri študenti. »Kot da čakamo na polet na letališču!« Pri tem se nehote spomnim prizora, ki sem

ga opazovala v bolgarskem mestu Ruse ob Donavi. Ob glavnem trgu so srednje generacije pod večer napolnile kavarniške terase, v parku nasproti pa so tesno drug ob drugem sedeli starejši/stari. Zvečine so bolgarske pokojnine nizke, a njim je bilo dobro, da so se lahko srečali, se smejali, veselili in bili sredi življenja tudi tistih srednje starih na drugi strani ceste, ki so lahko sedeli v lokalih. Klopi namreč niso bile postavljene s pogledom na notranost parka, marveč predvsem s pogledom na ulico in dogajanje.

KOLEKTIVNI SPOMIN NA ZELENE POVRŠINE JE TREBA VZDRŽEVATI

Naj končam s spominom študentke Ivica, ki se že desetletja redno vrača na Ljubljanski grad: »V šestdesetih letih je bil grajski drevored prav takšen, kot je danes, klopce na obeh straneh pa obdane z drevesi in grmovjem. Nekega popoldneva smo otroci tam opazovali zaljubljenca, ki sta se poljubljala na bližnji klopici – sprva skrivaj izza dreves in grmovja. Ampak mi smo želeli videti poljube zares čisto od blizu (seveda, to je bil čas še pred televizijo)! Ko je fant opazil našo gruščico, nas je začel poditi po gradu. Nikoli prej in ne pozneje nismo bili tako hitro znova doma.«

Z ohranjanjem značaja in prepoznanih prednosti zelenih površin se vzdržuje kolektivni spomin Ljubljancev, krepi se njihova identiteta in pripadnost mestu. Pa še to, vse pogosteje se bomo starali doma, pa ne le v lastnem stanovanju, marveč v sistemu mestnih prostorov – seveda, če bodo ustrezni. Tudi na zelenih površinah!

¹ Na Slovenski univerzi se skušamo ogibati olepšav, kot so senior in starejši. S ponosom naj starejši povedo, da so stari, tako kot tudi mladi s ponosom povedo, da so mladi.

² Francoski arhitekt Rudy Ricciotti trdi, da današnja arhitektura ni namenjena človeku, marveč temu, da se iztrži najvišja mogoča cena na kvadratni meter.

³ Kutin, M (ur.), 2015: Z menoj po mojem mestu.